

Nader onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis Den Haag

In het kader van de Wet
natuurbescherming

Plangebied: Centrum, Den Haag

Opsteller(s):

ecoresult
ecologisch advies en onderzoek

Nader onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis Den Haag

In het kader van de Wet natuurbescherming

Colofon	
Plangebied	Centrum, Den Haag
Opsteller(s)	[REDACTED]
Datum	9-3-2023
Versienummer	02
Rapportkenmerk	ER20221215v02
Aantal pagina's	19
Opdrachtgever	Gemeente Den Haag
Contactpersoon	[REDACTED]
Kwaliteitscontrole	[REDACTED]
Projectleider	[REDACTED]
Wijze van citeren	[REDACTED] 2023. Nader onderzoek kraamverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis. In het kader van de Wet natuurbescherming. Plangebied: Centrum, Den Haag. Kenmerk: ER20221215v02. Ecoresult B.V., Alblasserdam.
Ecoresult B.V. Edisonweg 10- unit 320 2952 AD Alblasserdam 078 75 184 12 info@ecoresult.nl www.ecoresult.nl	

Inhoudsopgave

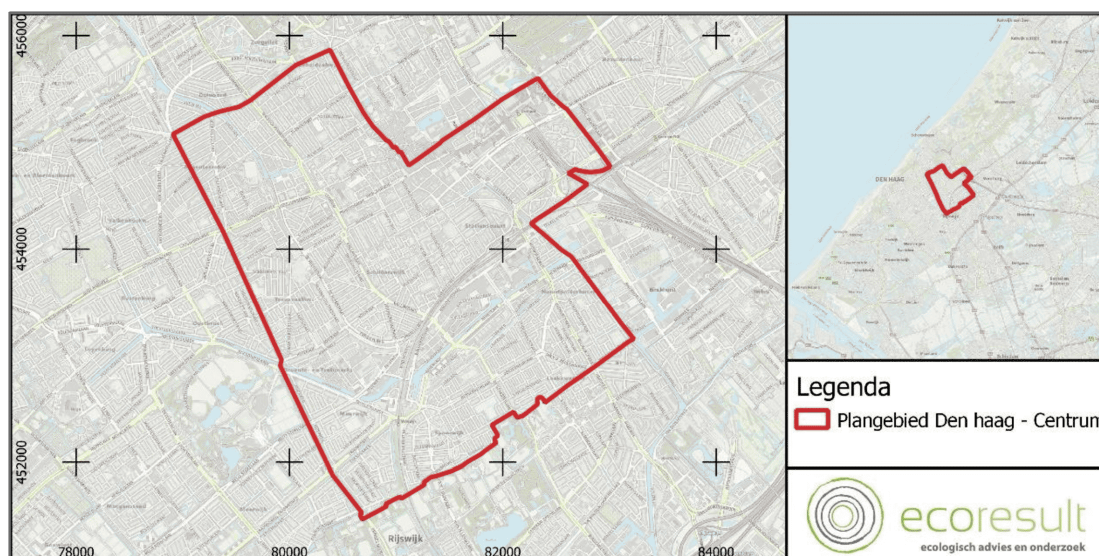
1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Onderzoeksvragen	4
1.3	Leeswijzer	5
2	Omschrijving plangebied	6
2.1	Algemeen	6
3	Onderzoek beschermde soorten	8
3.1	Werkwijze	8
3.1.1	Afbakening onderzoeksmethodiek	8
3.2	Navolgbaarheid onderzoek	9
4	Resultaten nader onderzoek	10
4.1	Algemeen	10
4.2	Gewone dwergvleermuis	11
5	Conclusies en aanbevelingen	12
6	Geraadpleegde bronnen	13
6.1	Literatuur	13
6.2	Internet	13

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van de Gemeente Den Haag heeft Ecoresult B.V. een nader onderzoek naar kraamverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis uitgevoerd in het centrum van Den Haag. Het onderzoek richt zich specifiek op dit deelgebied (zie Afbeelding 1).

De gemeente Den Haag heeft de verspreiding van de vleermuizen en vogels goed in beeld, enkel ontbreekt voldoende inzicht in de aanwezigheid van kraamkolonies en massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis binnen het grondgebied van de gemeente Den Haag. Binnen de reikwijdte van het SMP beschouwt de gemeente dit niet als problematisch. Het SMP werkt met een worst-case benadering, overmitigatie en een beperkt aantal werkzaamheden per jaar in een wijk. Buiten de SMP valt echter een groot aantal "Groene energiewijken". Hier heeft Den Haag met het SMP geen grip op en wil daarom meer inzicht in de aanwezigheid van kwetsbare kolonies. Om de verspreiding van grote kolonies beter in beeld te brengen heeft de Gemeente Den Haag aan Ecoresult B.V. gevraagd onderzoek naar kraamverblijfplaatsen in dit deelgebied te Den Haag uit te voeren.

Figuur 1: Plangebied Den Haag - centrum binnen gemeente Den Haag. Bron: OpenTopo.

1.2 Onderzoeksvragen

In het onderzoek worden 3 onderzoeksvragen beantwoord:

1. Zijn kraamverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis aanwezig?
2. Waar bevinden de kraamverblijfplaatsen zich?
3. Wat voor structuren en type bebouwing zijn in gebruik als kraamverblijfplaatsen in het onderzochte gebied?

1.3 Leeswijzer

In deze rapportage worden allereerst een beschrijving van de werkwijze van het onderzoek behandeld en daarna de resultaten van het onderzoek. Er wordt afgesloten met de conclusies en aanbevelingen.

2 Omschrijving plangebied

2.1 Algemeen

Op basis van de bebouwingsdichtheid en topografische kenmerken (stratenpatronen, watergangen, (sport-)parken) is het plangebied opgedeeld in 38 deelgebieden van elk circa 25 hectare (Figuur 2). Tijdens het onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen in augustus en september 2021 bleek een groot deel van de 38 deelgebieden slecht bereikbaar te zijn voor de onderzoekers. Enkel de gevels die grenzen aan openbare wegen, straten en openbare parken, konden worden onderzocht, maar het merendeel van de tuinen, die aan vier zijden werden begrensd door gemiddeld 15 tot 20 meter hoge gevels, was voor de onderzoekers niet toegankelijk. Het is hierdoor goed mogelijk dat kraamkolonies van gewone dwergvleermuis niet worden opgemerkt tijdens onderzoeken, omdat de verblijfplaatsen dan op de rustige (on-/minder) verlichte gevels zitten.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen, topografie (bereikbaarheid) en aanwezigheid van groengebieden (landgoederen en parken in of grenzend aan de deelgebieden) is vervolgens samen met de Stichting Zoogdierenwerkgroep die een goede kennis heeft van de Haagse vleermuispopulatie, een selectie gemaakt van deelgebieden die wel redelijkerwijs onderzocht konden worden op aanwezigheid van kraamverblijfplaatsen. Het betreft 16 wijken. De meeste wijken bevinden zich aan de zuidgrens van het plangebied, grenzend aan groengebieden. Vier wijken zijn aanwezig ten noorden van het centrum van het plangebied (Figuur 3).

Met dit onderzoek kan de afwezigheid dan wel aanwezigheid echter niet volledig worden vastgesteld. Veel tuinen en geveldelen blijven niet bereikbaar voor onderzoek met batdetectors.

Figuur 2: Deelgebieden (wijken) binnen het plangebied Den Haag - centrum. Bron: OpenTopo.

Figuur 3: Onderzoeksgebieden Zomer 2022 binnen plangebied Den Haag - centrum. Bron: OpenTopo.

3 Onderzoek beschermde soorten

3.1 Werkwijze

3.1.1 Afbakening onderzoeksmethodiek

Het onderzoek is uitgevoerd op basis van de richtlijnen uit het Vleermuisprotocol 2021¹.

- Uitgegaan wordt van een tijdsinterval van tenminste 20 dagen tussen 2 bezoeken (15 mei tot en met 15 juli).
- De onderzoeken zijn uitgevoerd over een tijdsperiode van minimaal 2 uur, één vanaf zonsondergang en één tot zonsopkomst. Tijdens de avondbezoeken is doorgefietst tot tenminste 1 uur na middernacht teneinde zwermplekken te vinden van vrouwtjes die terugkeren om de jongen te zogen in het kraamseizoen.
- Er is gebruik gemaakt van batdetectors (Petersson D240X en/of Elekon Batlogger M), zaklampen en voor sommige gebieden warmtebeeldcamera's. Warmtebeeldcamera's zijn voornamelijk gebruikt voor hoogbouw met meer dan 10 verdiepingen en slecht toegankelijke terreinen wegens het beperkte bereik van batdetectoren.

De verschillende deelgebieden zijn fietsend onderzocht om in korte tijd het hele plangebied volledig te kunnen overzien en het hele plangebied meermaals tijdens tenminste één ronde te doorkruisen. In Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de onderzoeksmomenten, weersomstandigheden en betrokken ecologisch deskundigen tijdens de uitgevoerde veldonderzoeken.

Wegens de specifieke vraag en onderzoeksmethodiek zijn waargenomen gedragingen en verblijfplaatsen anders dan kraamverblijfplaatsen en zwermplaatsen niet altijd ingevoerd. Dit heeft met name betrekking op foeragerende, overvliegende en baltsende dieren. Deze waarnemingen worden daarom niet in voorliggende rapportage behandeld.

Tabel 1: Onderzoeksmomenten kraamkolonie onderzoek te Den Haag – centrum en weergegevens met eigen waarnemingen in het veld.

Plangebied	Deelgebied	Onderzoeker	Datum Bezoek 1	Tijden	Temp.	Wind
Centrum	62		16-05-2022	03:15 – 05:30	15	NO1
Centrum	54		23-05-2022	21:30 – 23:45	13	ZW2
Centrum	52 & 53		24-05-2022	21:30 – 23:45	11	N1
Centrum	29		24-05-2022	22:00 – 00:00	12	N3
Centrum	34		28-05-2022	03:00 – 05:30	10	NW2
Centrum	60		30-05-2022	21:45 – 23:45	13	NO2
Centrum	59		30-05-2022	21:50 – 23:50	13	W1
Centrum	51		31-05-2022	03:10 – 05:30	8	O2
Centrum	50		31-05-2022	03:30 – 05:30	6	ZW1
Centrum	30		07-06-2022	22:00 – 00:00	14	W3

¹ <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>

Centrum	49		08-06-2022	02:30 – 05:30	14	Z2
Centrum	56		11-06-2022	03:25 – 05:25	15	ZW3
Centrum	61 & kraamkast		15-06-2022	22:00 – 01:00	19	N2
Centrum	29 & 30 extra		15-06-2022	04:00 – 05:30	11	N2
Centrum	55		16-06-2022	02:45 – 05:15	16	O2
Centrum	50		20-06-2022	21:50 – 00:30	14	N1
Centrum	51		20-06-2022	22:00 – 00:00	13	N3
Centrum	32		21-06-2022	03:00 – 05:30	8	NW1
Centrum	54		23-06-2022	03:15 – 05:15	16	O3
Centrum	49		28-06-2022	22:00 – 00:00	23	Z1
Centrum	61 Kastcheck		28-06-2022	21:45 – 23:45	18	O2
Centrum	59		06-07-2022	03:15 – 05:15	14	W2
Centrum	52 & 53		06-07-2022	00:15 – 02:15	19	W3
Centrum	60		06-07-2022	00:15 – 02:30	15	NW2
Centrum	34		08-07-2022	21:45 – 00:15	15	Z2
Centrum	29		08-07-2022	03:30 – 05:30	12	Z2
Centrum	55		08-07-2022	22:00 – 00:00	17	NW2
Centrum	53		08-07-2022	22:00 – 00:00	17	NW2
Centrum	30		10-07-2022	03:30 – 05:30	14	W2
Centrum	32		12-07-2022	22:00 – 00:00	25	N1
Centrum	56		12-07-2022	22:00 – 00:00	23	ZO2

3.2 Navolgbaarheid onderzoek

Een volledige onderbouwing van de gekozen onderzoeksmethodiek is weergegeven in het voor dit project opgestelde Plan van Aanpak².

Kraamverblijfplaatsen zijn verblijfplaatsen waar vrouwtjes hun jongen ter wereld brengen en de vrouwtjes hun jongen gedurende enkele weken zogen. Kraamverblijfplaatsen bestaan doorgaans uit enkele tientallen tot enkele honderden individuen. De jongen moeten voortdurend worden gezoogd, daarom keren lacterende vrouwtjes in het kraamseizoen (half mei tot uiterlijk half juli) gedurende de nacht, vanaf gemiddeld een half uur na uitvliegen, regelmatig terug om de jongen te zogen. In het Soortenmanagementplan wordt uitgegaan van de aanwezigheid van 26 tot 30 kraamkolonies gewone dwergvleermuis binnen het grondgebied van Den Haag.

² Van Meurs, 2020

4 Resultaten nader onderzoek

4.1 Algemeen

In Tabel 2 staan de verschillende locaties met verblijfplaatsen en zwermplaatsen weergegeven inclusief een korte omschrijving van de verblijfplaats en het aantal zwermdende en in- of uitvliegende dieren.

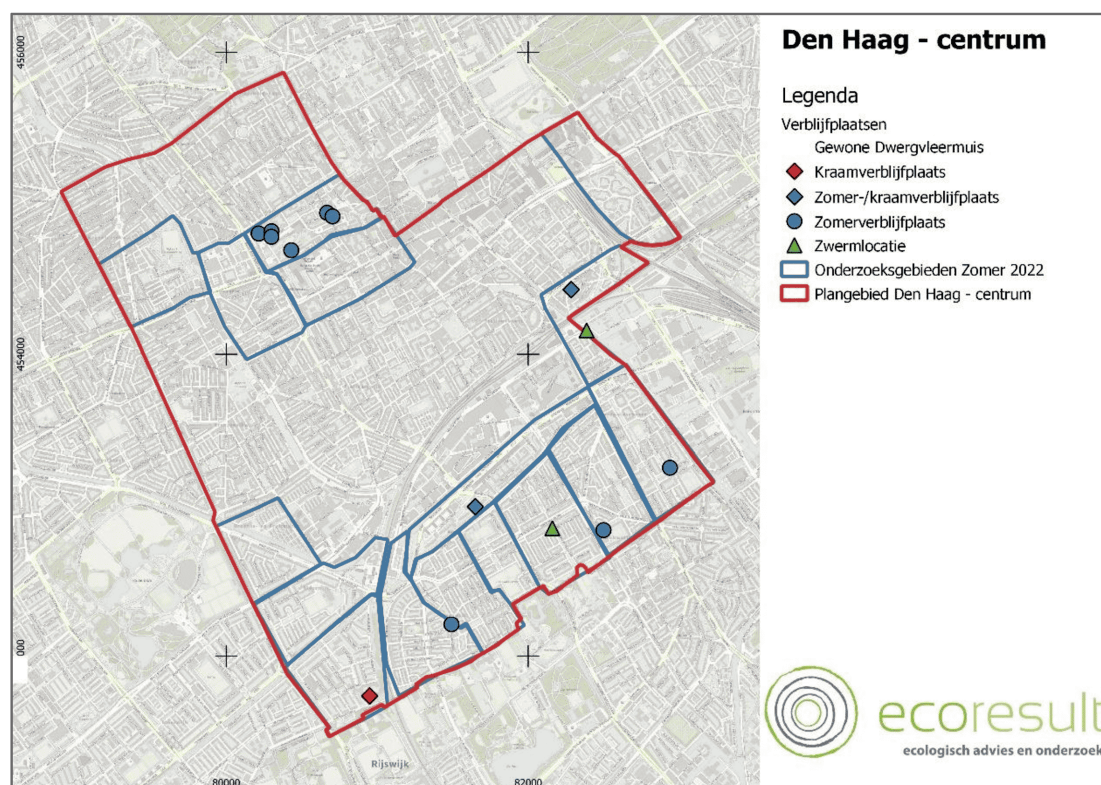
Tabel 2: Aangetroffen verblijfplaatsen.

Gebied	RDx	RDy	Verblijfplaats	Adres	#	Gedrag	Datum	Opmerking	Telling
Centrum	81492	452210	Zomerverblijfplaats	Doctor Schaeppmanstraat	1	In verblijf	16-05-2022	In open stootvoeg op kopgevel.	Nee
Centrum	80950	451735	Kraamkast	Bibliotheek Moerwijk	6	In verblijf	16-05-2022	Uitvliegend uit de kast rond 23.15uur 6 gewone dwergvleermuis	Ja
Centrum	80094	451520	Zomerverblijfplaats	De Regenboog 10	1	Uitvliegend	24-05-2022	Onderste stootvoegrij bij de pilaar	Nee
Centrum	81650	452993	Zomer-/kraamverblijfplaats	Stieltjesstraat 226-434	8	Invliegend	11-06-2022	Invliegend zuidwestgevel op de 2 ^{de} verdieping van het 2 ^{de} compartiment vanaf het zuiden tussen de muur en het balkon.	Nee
Centrum	80950	451735	Kraamkast	Bibliotheek Moerwijk	3	In verblijf	15-06-2022	Veel keutels op de grond onder de kast. 3 zwermers voor de kast om 23.30uur.	Ja
Centrum	82939	453251	Zomerverblijfplaats	Stuwstraat 245	2	In verblijf	20-06-2022	Aan de oostgevel in de linker mitigatiekast.	Nee
Centrum	82285	454428	Zomer-/kraamverblijfplaats	Dintelstraat/Spaarnestraat	4	Uitvliegend	20-06-2022	Uitvliegend buiten beeld van waarnemer, vleermuizen loodrecht langs de gevel naar beneden. Verblijfplaats niet exact bepaald.	Nee
Centrum	82370	454155	Zwermlocatie	Plutostraat 3	6	Zwermend	20-06-2022	Buiten plangebied op de zuidwestgevel. Exacte locatie onbekend.	Nee
Centrum	82160	452850	Zwermlocatie	Jan ten Brinkestraat 135	1	Zwermend	06-07-2022	Enkele malen aanzwermend aan de kopgevel.	Nee
Centrum	80215	454799	Zomerverblijfplaats	Twentestraat 50	1	In verblijf	-	-	Nee
Centrum	80300	454814	Zomerverblijfplaats	Z.H.B. Hoven 76	1	In verblijf	-	-	Nee
Centrum	80298	454777	Zomerverblijfplaats	Sirtemastraat 83	1	In verblijf	-	-	Nee
Centrum	80431	454688	Zomerverblijfplaats	Westeinde 499	1	In verblijf	-	-	Nee
Centrum	80668	454936	Zomerverblijfplaats	Slijkeinde 2b	1	In verblijf	-	-	Nee
Centrum	80704	454913	Zomerverblijfplaats	Vleerstraat 79	1	In verblijf	-	-	Nee

4.2 Gewone dwergvleermuis

Gedurende het veldonderzoek werden in totaal 14 locaties met invliegende dieren, uitvliegende dieren en voor gevels zwermende dieren aangetroffen. Zie voor het kaartoverzicht **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden..** Zie voor nadere informatie over deze verblijfplaatsen Tabel 2.

- Op 1 adres werd in een kraamkast een kolonie van tenminste 6 dieren aangetroffen. Dit aantal is vastgesteld tijdens een uitvliegtelling. Tijdens de hieraan voorafgaande ochtendronde werden bij deze kraamkast tientallen zwermende dieren waargenomen, helaas was de kast tijdens de uitvliegtelling grotendeels verlaten.
- Van 2 locaties kon niet met zekerheid worden vastgesteld of hier sprake was van een kraamverblijfplaats. Deze locaties zijn aangemerkt als zomer- of kraamverblijfplaats.
- Op 9 adressen werden zomerverblijfplaatsen aangetroffen van 1 tot 2 individuen, uit- of invliegend.
- Op 2 locaties werden zwermende dieren voor de gevels waargenomen. Het betrof 1 waarneming van 1 zwermend dier en 1 waarneming van 6 zwermende dieren. In geval van de waarneming met 6 individuen is hier mogelijk sprake van een inspectiezwerm bij potentiële kraamverblijfplaatsen en zwermgedrag bij al dan niet potentiële massawinterverblijfplaatsen.

Figuur 4: Verblijfplaatsen gewone dwergvleermuis in Den Haag - centrum. Bron: OpenTopo.

5 Conclusies en aanbevelingen

In opdracht van de Gemeente Den Haag heeft Ecoresult B.V. een nader onderzoek naar kraamverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis uitgevoerd in het centrum van Den Haag.

De voornaamste conclusies zijn:

- In totaal zijn tijdens de onderzoeken 13 verblijfplaatsen aangetroffen.
- Tijdens de onderzoeken is in 1 kraamkast aan de bibliotheek een kraamkolonie van gewone dwergvleermuis aangetroffen.
- Tijdens de onderzoeken zijn 2 gebouwen met zomer-/kraamverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen aangetroffen.
- Tijdens de onderzoeken zijn 9 gebouwen met zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen aangetroffen.
- Op 2 locaties werden zwermende gewone dwergvleermuizen voor de gevels waargenomen. Voor één van deze waarnemingen is er sprake van inspectiezwerm bij potentiële (of op dat moment niet in gebruik zijnde) kraamverblijfplaatsen en zwermgedrag bij al dan niet potentiële massawinterverblijfplaatsen.

6 Geraadpleegde bronnen

6.1 Literatuur

Klasberg, M. & I. Baijens, 2018. SMP Gebouwbewonende soorten Den Haag. Gebiedsbescherming van gebouwbewonende fauna bij onderhoud, renovatie en sloop van woningen en gebouwen. Arcadis Nederland B.V., Maastricht

Meurs, F.A. van, 2020. Plan van Aanpak Aanvullend onderzoek kraam- en massawinterverblijfplaatsen Den Haag. NER20200528v01, Ecoresult B.V.

6.2 Internet

PDOK (Publieke Dienstverlening Op Kaart)

<https://www.pdok.nl/>

Kennisdocumenten

<https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

Vleermuisprotocol 2021

<http://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>

Bijlage 1 Foto's gebouwen

Dintelstraat/Spaarnestraat. Uitvliegend ergens aan de bovenrand binnen de rode cirkel, exacte locatie niet bepaald. Bron: Google Street View.

Regenboog 10. Uitvliegend uit onderste stootvoegrij bij de pilaar bij de rode cirkel. Exacte stootvoeg niet bepaald. Bron: Google Street View.

Stieltjesstraat. Invliegend tussen de muur en het balkon op de 2de verdieping bij het 2de wooncompartement bij de rode cirkel. Bron: Google Street View.

Stuwstraat. Twee gewone dwergvleermuizen aanwezig in de linker mitigatiekast (rode cirkel). Bron: Google Street View.

Kraamkast aan de bibliotheek in deelgebied 61 (rode cirkel). Bron: Google Street View.

Jonathanstraat. Zomerverblijfplaats in een open stootvoeg (rode cirkel). Bron: Google Street View.

Sirtemastraat. Zomerverblijfplaats. Bron: Google Street View.

Slijkeinde. Zomerverblijfplaats.. Bron: Google Street View.

Twentestraat. Zomerverblijfplaats. Bron: Google Street View.

Vleerstraat. Zomerverblijfplaats. Bron: Google Street View.

Z.H.B. Hoven.. Zomerverblijfplaats. Bron: Google Street View.